

Od démona po věčnost

aneb

ochápání jedno podivuhodného gnóstického pojmu

Četné části Obřadu posvěcení člověka v Obci Křesťanů končí pro leckteré uši neobvyklou formulí: ...*po všechny okruhy věků*. To ale není nic než nový pokus o překlad pradávnej starocírkevní formule EIS AIÓNA TÓN AIÓNÓN, kterou stále v této podobě můžeme slyšet třeba ve východní liturgii, a *na věky věků* používané mnohými českými církvemi je dalším možným překladem téže formule, již ve formě *in saecula saeculorum* zprostředkovala západním církvím latina.

Z uvedeného si racionálně uvažující čtenář asi vyvodí, že se to týká nějaké formy stálosti, věčnosti, ale také se asi pozastaví nad tím, proč je to třeba formulovat tak složitě. Nestačilo by říci *věčně* nebo *navždy*? A co jsou to ony „věky věků“? Jsou to nějaké „supervěky“, nebo jen to jen takové básnění, jako když říkáme „píseň písní“, nebo „květ květů“.

Na uvedené otázky nemůžeme dostat odpověď, pokud si neuvědomíme, že řecký výraz AIÓN má za sebou mnohem delší historii, než kam sahají celé dějiny církve, a že jeho církevní užití je až pozdním pokusem o výklad tohoto podivuhodného pojmu.

Pokud sledujeme vývoj pojmu *αἰών* od nejstarších dob,¹ musíme konstatovat, že v archaické době měl podstatně jiný význam. Jeho význam v archaické řečtině znamenal cosi obdařené mimořádnou, možná božskou životní silou, vitalitou, jež s sebou nese i možnost dlouhého přetrvání v čase, případně onu životní sílu samu. V tomto se pozoruhodně blížil pojmu *daimonion*: Připomeňme si také, že osobní *daimonion* je to, co v takřka stejné době umožňuje Sókratovi komunikovat s časově-nadčasovým světem pojmů.

Nicméně kruciólním pro další vývoj pojmu *aión* je známé a neustále citované místo z Platónova *Timaia* (37D-38C)², jeho výklad ontologické geneze času: V něm Platón rozlišuje mezi *chronos*, což je podle něj pohyblivý obraz (*eikón kinétos*), ovšem obraz čeho? Právě *aiónu*! Ten je nepohyblivý a spočívá v nejvyšším platónském jsoucnu, v Jednotě - *to hen*. Podle Platóna by tedy *aion* měl být něco jako ideou času/časovosti, zatímco čas sám je veličina náležející vnímatelnému světu. Jestliže zde Platón umístil *aión* kamsi do světa praobrazů, které jsou vpravdě *jsoucí*, tedy *trvalé*, přiblížil se tím již značně významu, který pro *aión* převládl v křesťanské době, totiž *věčnost*. V této linii výkladu tedy naprosto konsekventně podotýká Plútarchos, čelný představitel (středního) platonismu, že Bůh je pouze v *aionu*, nikoli v *chronu* (což se už ovšem dá dobře vykládat jako v [rozuměj: *neproměnlivé*] *věčnosti*). Jakkoli se zde jasně rýsuje cesta k pojetí věčnosti a času, jaké se později prosadilo vlivem křesťanství, v pozdní antice krystalizuje ještě jedno pojetí, v mnohém předchozímu protichůdné a své kořeny má – paradoxně – v židovství.

V pozdně starověkých židovských a křesťanských textech není totiž pro *aión* význam *věčnost* ještě úplně jednoznačný – kolísá mezi *věk* a *věčnost*. To je nepochybně způsobeno silným vlivem, jaký mělo na tyto kruhy židovské myšlení a jeho specifický termín *ólam* עֲלָמַי. V židovské apokalyptice, jež se jistě i pod vlivem národní poroby rozvinula v posledních stoletích před naším letopočtem, se totiž poprvé naskytá jakési "rozdělení věků" a sice na dva věky – tento a přicházející (עֲלָמַי הַזֶּה a *ólam hazzé* a *ólam habbá* עֲלָמַי הַבָּא). Čím se liší, respektive čím se vůbec *mohou* od sebe *lišit věky*? Určitě ne nějakým časovým předělem, ten je vždy relativně bezvýznamný, leč velmi se liší

1 Vývoj pojmu *αἰών* i nábožensko-filosofických představ k němu se vízících, výborně zmapoval Giovanni Casadio ve svém článku *From Hellenistic Aion to gnostic Aiones* (Casadio, Giovanni: *From Hellenistic Aion to gnostic Aiones*, in Zeller, Dieter (Hrsg.) *Religion im Wandel der Kosmologien, Religionswissenschaft 10*, Peter Lang str. 175-190)

2 ποιει μενοντος αιωνος εν ενι κατ' αριθμον ιουσαν αιωνιον εικονα τουτον ον δη χρονον ωνομακαμεν^ε
Činí věčný (dosl. aiónský!) počtem jediný jsoucí obraz trvalého aiónu, a ten jsme pak nazvali časem.

kvalitou. Dodnes to tak vnímáme, když mluvíme – ať již v jakékoli souvislosti – o *novém věku*: V novém věku přece *to bude jinak!* Změní se určitě vztahy lidí mezi sebou, možná i vztah lidí k přírodě a přírodním bytostem, ba možná i vztahy v přírodě samé – třeba počasí; a možná půjde změna až tak daleko, že zasáhne samu zemi – její některé části zmizí pod hladinou oceánů a třeba se i nějaké jiné objeví! Ne-li fyzicky tedy aspoň v myslích lidí – v nich zmizela bájná *Atlantis* a v nich se také, v jiné době a v jiné časové konstelaci objevila *Utopia*. (A také *Nová Atlantis*, byť tato duchovní dcera Francise Bacona nezískala proslulost Morovy Utopie.) Ano, bude to celý nový *svět*.

Spousta lidí měla a má pocit přelomovosti doby, v níž žijí, spousta lidí již očekávala nebo právě očekává *nový věk*. A při pohledu na dějiny světa vsutku vidíme, že byly doby, ba okamžiky, kdy opravdu nadcházely veliké změny, jež během několika málo let celý svět od základu proměnily, kdy se ona naděje nového věku svým způsobem naplnila. Ale to je pro všechny, kdo jsou náchylní nějaký *nový věk*, *New Age* očekávat zpráva zároveň dobrá i špatná: dobrá proto, že můžeme evidovat, že takové okamžiky se skutečně vyskytují; špatná proto, že žádný z oněch „nových věků“ nebyl konečným, spásným Novým věkem s velkým N, byť mohly vývoji lidstva přinést i silné podněty. Zároveň platí, jak jsme již řekli, že se tyto věky nedefinují nějakým časovým předělem, ale svým *obsahem*, a tudíž existují tyto „věky“ také v čase nějak současně a vedle sebe – kdyby tomu tak nebylo, nebyli by si mohli revolucionáři ještě nedávno prozpěvovat: „*Nechť zhyne starý, podlý věk*“, když už oni sami – aspoň jak se domnívali – žili ve věku novém.

Když si uvědomíme všechny uvedené skutečnosti je takřka s podivem, že vnímání *plurality věků* zůstalo v rámci evropského myšlenkového okruhu vyhrazeno jedinému (byť do nesčetných proudů roztržitému) učení, gnózi, jež se poznenáhlu objevuje okolo přelomu letopočtu a snaží se dát odpověď na převážně pesimistický obraz helénistického světa, nad nímž vládne zlovlný a nevyzpytatelný osud *heimarméné*, jemuž je jednotlivec vydán na milost a nemilost. Gnóstické systémy většinou tento negativní pohled na svět nijak neruší – vždyť je také svět dílem nízké nebo přímo upadlé duchovní bytosti, démiurga, jenž navíc často chce před svými rozumnými výtvoři existenci veškerých vyšších duchovních bytostí skrýt. Za nejhorší zlo však gnóze považuje nevědomost o tom, že tento daný svět má své alternativy. Název, který nakonec celý směr dostal, vyplývá z toho, že vůbec není snadné si takové poznání, známost (*gnósis*) o těchto nadsvětských skutečnostech zjednat; většinou je k tomu potřeba zásahu nějaké zjevatelské bytosti, jež přemůže odpor *archontů* – vládců tohoto světa.

Avšak jakou povahu mají ony alternativy? Již jsme uvedli, že můžeme očekávat *nový věk* anebo také *nový svět* a že obojí je si do jisté míry podobné. Měli bychom si však ještě připomenout, co je všeobecně známé, a totiž že ono pozdně starověké židovství, jež nám tak příhodně poskytlo příklad, ne němž jsme si mohli jaksí v zárodečném stavu onu problematiku plurality věků/světů ukázat, mělo své očekávání spojeno ještě i s jistou postavou – tajemnou *osobou*, jež dostala jméno *Mesiáš*. A všechny tyto představy nacházíme spojeny a prohloubeny v gnóstickém pojmu *aiónu*.

Pokud se chceme přiblížit gnóstickému pojmu *aión*, brání nám v tom především ohromný časový odstup vůči myšlenkovému světu pozdně helénistického světa a pak také četné moderní představy a předsudky. I když pomineme ten triviální fakt, že moderní člověk má vůbec často problém chápat existenci jakýchkoli bytostí, které by nebyly z masa a kostí, a že tudíž veškerá religionistika operuje s čímsi, co má moderní svět prakticky za nejsoucí, klade nám v porozumění tomuto pozoruhodnému pojmu i jiným gnóstickým představám překážky především moderní vnímání (prostoru a) času. Moderní člověk má tendenci objektivovat čas i prostor v jednotné časoprostorové univerzum, které je v podstatě nezávislé nejen na člověku, ale prakticky i na veškerých dalších fyzikálních i mimofyzikálních danostech a je jim nadřazeno: jakákoli událost ve světě, jakékoli jsoucno v něm, potažmo též jakákoli živá bytost, ba svět sám jsou součástí tohoto jednolitého časoprostoru a nemohou bez něj vůbec existovat. Moderní člověk přitom pomíjí skutečnost, že minimálně čas, ne-li také prostor, je konstituován jeho subjektivním lidským prožíváním, a to nejen co do jeho

kvantitu, ale i co do jeho kvality. Nejen, že vnímáme čas jako krátký "jako blesk", nebo jako "dlouhou chvíli", ale prožíváme též smutný, těžký, zasněný, šťastný, klidný a ještě mnohý jiný čas. Přitom soudím, že v uvedených příkladech jde o více nežli o pouhý slovní obrat vyjadřující, že jsme v poslední době prožili/prožívali události takového či onakého charakteru. Domnívám se, že třeba o "podivuhodném čase" hovoříme tehdy, když nejen prožíváme události příslušného typu, ale též vnímáme jakési jejich smysluplné zřetězení, když se nám právě takové zřetězení stane pozadím, prostorem, mnohdy i prostředkem vlastní individuace. Takto prožívaný čas je však už mnohem "živější" nežli onen oficiální, objektivní nadsvětý čas.

Avšak abychom se alespoň z dálky přiblížili ke gnóstickému pojmu *aiónu* je třeba ještě jednoho kroku, jenž nám odkryje jiný rys moderního myšlení. Velikým přínosem modernity je, že teprve moderní doba zrodila v pravém slova smyslu lidskou individualitu. V premoderních dobách bylo nejen lidské *chování*, ale taktéž lidské *prožívání* mnohem více závislé na nadindividuálních, kolektivních vzorcích. S tím souvisí i postupné rozhlodávání a zkáza veškerých z premoderních dob zděděných institucí, které jsou na takovém kolektivním prožívání závislé, náboženských v prvé řadě. Tento proces nemůže zastavit ani třeba Frommovo³ upozornění, že základní prožívání starozákonní víry je prožívání kolektivní, ani Jungovo vyzdvihování kolektivního nevědomí (které ostatně jako každá nevědomá složka má zčásti charakter kompenzační). V minulých dobách muselo být proto i kolektivní prožívání *času* mnohem silnější, nežli je dnes, kdy nám z něho zbývají jen matné, leč přesto zachytitelné stopy.⁴

*Určení času předpokládá určitou časovost; ta náleží každému světu zvlášť.
Jiný věk – jiní dnové; každému řádu světa odpovídá jiný "pořádek dnů"
náležející povaze jeho věčnosti,*

praví Zdeněk Neubauer v jednom ze svých esejů⁵. To je velice silný výrok a abychom mu zcela porozuměli potřebujeme už jen maličkost: Mluví se v něm o *věčnosti*, což je pojem, kterým jsme se zatím nezabývali: Řádu světa (zde: specifického světa, jednoho z řady pluralitních světů!), dle Zdeňka Neubauera přísluší též jeho specifická věčnost. *Věčnost* však je doslovný překlad latinské *aeternitas*, (vlastnostní odvozenina od *věk*, lat. *aetas*), a právě takto byl do latiny (např. u Eirenaia) překládán právě řecký *αιων*. Kdybychom tedy chtěli (což by ovšem bylo trochu protismyslné) zakódovat Neubauerův výrok zpět do naší metagnóstické řeči, mohli bychom říci, že každému *ólamu* přísluší určitý *aión*, a ten můžeme chápat opět jako „běžný“ věk – ovšem nikoli časové ohraničení, to jsme už vysvětlili! - anebo také jako určitou strukturu, vrstvení věků – *věčnost*, jakousi zvláštní proměnlivou stálost, poukazující na jedné straně k absolutnímu, jednoznačnému bytí, na druhé straně k proměnlivému světu.

Čtenář, který dočetl až sem, si možná položí otázku, proč se tak vehementně snažím zdůraznit specifičnost jednotlivých „časů“, nebo věků (nebo snad dokonce věčností?!), v gnóstickém pojetí – *aiónů*. To je proto, že v rozsáhlé gnóstické literatuře vystupují *aióny* přechasto též jako *bytosti*, někdy dokonce *osoby*! Dále víme, že *aióny* jsou v gnóstické literatuře také jakýmsi stupni zprostředkujícími mezi prvotním božstvím a světem; stupni ontologicky vůči světu prvotnějšími, dost často se jeho stvoření i účastníci; je tedy nasnadě u nich předpokládat také nějaký ne-li přímo prostorový tedy aspoň "světový/kosmický" rozměr. Tyto skutečnosti si od gnóstických *aiónů* nemůžeme nikdy úplně odmyslit. Už novoplatonik Damaskios si všiml, že gnósticki mají "*různé věčnosti*" a některé mohou být jen zlomky věčnosti pravé (In Parmen II,33 C). Pluralita *aiónů* v gnózi zřejmě má svůj smysl, který je nutno prozkoumat. Cestu k tomu, jak se může moderní myslitel dobrat určitého pochopení časové plurality/plurality věků, jsem již naznačil v úvodu článku. Nyní zbývá ukázat, jak se takové koncepce v gnózi mohly vyvinout a podpořit příslušnou

3 Fromm, E.: *Budete jako bohové. Radikální interpretace starého zákona a jeho tradice*, NLN Praha 1993

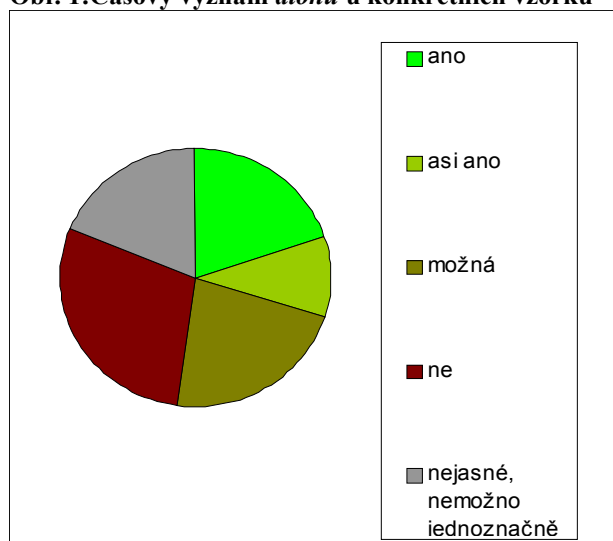
4 Mám na mysli fenomény jako například "atmosféra Pražského jara", nebo naopak "studené války".

5 Neubauer, Z.: Zrod středověku, in *O svatém Františku*, Malvern, Praha 2006, str.41n.

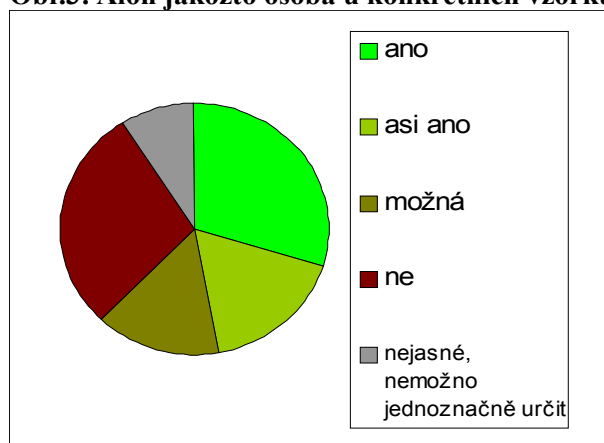
tezi doklady. Jak tomu tedy je s časovým, popřípadě kosmickým aspektem oněch podivuhodných gnóstických *aiónů* a nakolik je na druhé straně můžeme pokládat za *osobní*?

Osobně jsem si k tomu provedl rešerši v známé gnóstické literatuře. Namátkou byla zvolena množina gnóstických spisů⁶ a v jejich rámci stanoveno 100 výskytů termínu *aión* (αιων, příp. αιων⁷). U těch jsem prozkoumal, nakolik to často fragmentární kontext připouští, zdali má/může mít tento výraz v daném kontextu význam časový, prostorový/kosmický, zdali označuje osobu, případně má jméno; dále zdali je z kontextu jasné, že jde o jsoucnost jedinečnou nebo o pluralitu aiónů, popřípadě jaký je jeho/jejich ontologický statut. Z výsledků statistického zpracování této rešerše uvedu pouze dvě tabulky, jež se týkají možnosti na jedné straně časového na druhé straně osobního chápání pojmu aión v konkrétním kontextu.

Obr. 1: Časový význam aiónu u konkrétních vzorků

Obr. 3: Aión jakožto osoba u konkrétních vzorků

⁶ Do ní zahrnutými spisy byly: AdvHaer (Ireneus), ApAdam (NHC V/5), Eugn (NHC III/3), Jud (Tschacos), Melchisedec (NHC IX/1), Noema (NHC VI/4), PePa (Tschacos), PistSoph (Askew) Soph IC (NHC III/4), TestimVerit (NHC IX/3), Trimorfé Protennoia (NHC XIII/1), TrTrip (NHC I/5), ValExp (NHC XI/2) a některé singulární zmínky odjinud. Jsou uvedeny pouze mezinárodně užívané zkratky příslušných spisů, v závorce je kodex, resp. pramen z něhož pocházejí.

⁷ Valná většina spisů uvedených v předchozí poznámce je v koptštině. V řečtině (v níž asi byly napsány původně) se z originálních spisů nedochovalo prakticky nic – pouze sekundární zmínky v dílech různých autorů, které nicméně mají i tak svou cenu.

Prostým pohledem na oba grafy vidíme, že v gnóstických spisech je aión dokonce častěji spíše osoba nežli věk. Ovšem vidíme také, že v nezanedbatelné části případů (v grafech označeny hnědě) je možná pouze jedna alternativa. Nesmíme jistě zapomínat, že gnóstických spisů je mnoho a proudy gnóstického myšlení byly velmi rozptýlené, a nakonec i během několika století rozkvětu gnóze se mohly v myslích jejich přívrženců náhledy na povahu této zvláštní plurality časů měnit.

Jak si máme něco tak zvláštního ovšem vysvětlit? Vůbec nemusí být špatné zvolit východisko již v onom homérském vitalitou nadaném *aiónu*, ovšem s tím, že *vitalita* samozřejmě *nevylučuje trvání* ba naopak ho *podporuje*. *Vitalita* vyjádřená náležitou přírodní (rostlinnou) symbolikou je typickým znakem ještě i Vergiliovy *aureae aetatis*. Avšak výrazným nepřítelem trvání je *čas*.

*The thing all things devours;
Birds, beasts, trees, flowers;
Gnaws Iron, bites steel;
Grinds hard stones to meal;
Slays King, ruins town,
and beats high mountain down,*

*(Všechno žere, všechno se v něm ztrácí
stromy, květy, zvířata i ptáci;
hryže kov i pláty z ocele,
tvrdý kámen na prach semele;
města rozvalí a krále skolí,
vysokánské hory svrhne do údolí.)*

praví Glum v přeslavném moderním mýtu. Ovšem prožívat trvání je naší zkušenosti možné pouze v čase (skutečném, konsekutivním čase typu *chronos*). To je jedno ze základních paradoxů lidské existence – a zřejmě byl tento rozpor vnímán už ve velmi dávné době.

V polovině 19.století, to jest v době, kdy už je skoro po dvě stě let etablován řádný prostorový náhled člověka na univerzum a kdy jsoucnost neznámá nic jiného nežli výskyt v prostoru, v prostoru, o němž se nespekuluje, který je daný a který se předpokládá, počalo najednou být vědcům, nejprve matematikům v tomto (eukleidovském) prostoru příliš těsno a začali – nejprve matematici a po nich i fyzikové – hledat, konstruovat, postulovat jiné typy prostorů, jež odpovídaly různým, zhusta "fantastickým" představám světa. Vývoj nakonec dospěl až k biologickým *niché* a fenomenologickému objevu *horizontu*, což je obojí opět radikálně jiné vymezení světa, nežli dané (eukleidovsko – descartovským) prostorem.

Jestliže tedy byl moderní člověk, tolik fixovaný na prostor, schopen prostor takto rozbít a konstituovat zcela znovu, není možné, aby člověk antický byl provedl totéž s veličinou, kterou on pociťoval jako osudovou a svazující, totiž s časem? Ač je tato paralela odvážná, domnívám se, že ji můžeme učinit: gnósticki se vyznačují mimo jiné tím, že hledali, nějaké "jiné (*das Andere*) času" – asi tak jako matematici v 19. století začali hledat "jiné prostoru", když jim eukleidovský kladl příliš těsné meze.

Pluralita časů/věků byla zřejmě v době okolo přelomu letopočtu zkušeností v širokých vrstvách spontánně, ovšem neuvědoměle prožívanou. Jestliže se nakonec našly duchovní proudy, které toto prožívání také refletovaly a pokusily se vysvětlit pomocí specifického pojmu aiónů, nejde o nic nelogického a jen mírně fantastického. Podivuhodnější, i když také ne nelogické neřkuli nevysvětlitelné, je, že tyto časové entity, původně spíše jakési fáze nebo zastávky božského kosmogonického procesu nakonec namnoze nabývají osobních rysů a dostávají i jména. Viděli jsme přeci, že je ona věkovitost, pro kterou existuje od archaických dob slovo *aivwn*, nadána zvláštní životností, vitalitou a živé má tendenci k osvobození se, k individuaci. A pak, lidé se cítili těmto časovým sférám poddání jakožto aspektům/zlomkům nevyzpytatelného osudu – *heimarmené*. A pro snášení jakéhokoli osudu je mnohem snazší (a možná ne ani příliš nesprávné) - a tudíž nasnadě - si to, čemu jsme poddání, zosobnit. To už ovšem není krok filosofický, ale povýtce náboženský – gnóze ovšem nikdy neaspirovala na to být čistou filosofií a potud je i tento krok konsekventní. Naše neporozumění tomuto fenoménu je dáno mimo jiné také tím, že křesťanství šlo

v této otázce zcela jinou, protikladnou cestou a důsledně těmto "démonickým mocnostem" osobnost upíralo.⁸

Na závěr uvedme několik příkladů.

V **Jidášově evangeliu (kodex Tschacos)** jsou *aióny* silně svázány s *pokoleními* (ΓΕΝΕΑ). Taková vazba se projevuje, když se například mluví o "zrozených v aiónu" (37,2), či o pokolení aiónu⁹. Podobně hovoří o aiónech a pokoleních i **ApAdam** (fol.83 *pokolení oněch lidí, které si pro sebe zvolil, svítlo, takže osvětlovali celý aión*), nebo i **ApocPet 26,26-32**, kde se mluví o pokolení nenáležícím tomuto věku/aiónu.

Jiný drobný příklad světovočasovosti *aiónů*, navíc s určitým názvukem na křesťanství nalezneme v **TrTrip I/5 63,12**, kde čteme, že se Syn odívá do *aionů* a ony do něho – tedy *aióny* tvoří tělo, případně časovou substanci božského Syna.

Zdá se, že právě tento podivuhodný světočasový rozměr působil pozdějším interpretům gnóze nemalé potíže. Nechápal ho zřejmě už ani Eirenaíos, který (**AdvHaer I/2,5**) považuje gnóstické aióny pouze za jména vlastností věčného Otce.¹⁰

Dokladem pro jednoznačnou, byť v rámci gnóstických spisů nepříliš četnou světovou funkci aiónů může být místo z **Evangelia Jidášova (Jud Tsch 50,9)**, kde aióny mají nejen podobu světa, ale ony samy, respektive jejich shromáždění (ΠΙΝΗΦΕ) je samotným světem (86,13-19); ale není to žádný dokonalý svět, co aióny vytvářejí, ale svět, (ΚΟΣΜΟΣ), který se rovná pomíjivosti (ΦΘΟΡΑ). Mnohost aiónů zde znamená ontologické zhoršení kvality, tedy zmnožování vede k deterioraci, ba ke ztrátě podstatné kvality – zcela v (novo)platónsko-filosofickém duchu; mnohost má za následek pomíjivost.

Masivní představa *časovosti i prostorovosti* aiónů je ve spise **Noéma (NHC VI/4 fol.43)** kde se píše:

Vizte, že tyto aiony pomínuly. Jak mnoho bylo vody aionu, jenž vzal za své!

Tento spis se vskutku vyznačuje určitou robustností kosmologických představ; uvedené místo má pokračování :

---

8 Srv např. Sk 7,42; Ř 8,38 n.; 1Kor 15,24n.; Kol 2,15; nejvýrazněji snad Gal 4,8 nn.: *Dříve jste však neznali Boha a byli jste otroky bohů, kteří ve skutečnosti bohy nejsou. Nyní jste však Boha poznali; lépe řečeno: byli jste od Boha poznáni. Jak to, že se zase navracíte k těm bezmocným a ubohým mocnostem a chcete se jim dát znovu do otroctví? Dodržíte ustanovení pro dny a měsíce, období a roky!*; poněkud jinak – smířlivěji vynívá snad jen Kol 2,10 a 2 Pt 2,10/Jud 1,8

9 Jud Tsch 50,22: člověk se zjevil spolu s prvním *aionem*; ale *aion*, jež se zjevil s tímto pokolením, má v sobě mrak (σινπε) poznání a anděla, jenž se nazývá EL... (násleuje lacuna)

10 Byť v samotné gnózi najdeme stěží potvrzení uvedeného výkladu, není Eirenaiova domněnka zcela neopodstatněná. Jako *jména vlastností věčného Otce (midót)* fungují totiž v počátcích kabbalistické *sefirót*. Konkrétně je toto pojetí obsaženo v *Knize Bahir*. Gerschom Scholem o tom píše: „Namísto toho *je v Bahiru* pro komplex těchto *aiónů* – budeme-li je takto nazývat – používáno pojmenování docela jiných... Jak jsme již uvedli dříve, jedná se o božské síly. Zároveň však představují i dest tvůrčích výroků (*ma'amarot*) ... jimiž bylo všechno stvořeno, jak uvádí jeden slavný mišnaický výrok (*Avot V,1*). Jsou to různé vlastnosti a atributy náležející Bohu, jimž se v hebrejštině říká *midot*. Každá *mida* tvoří zvláštní duchovní potenci.“ (Scholem, Gerschom: *Počátky Kabaly*, Malvern, Praha 2009; str.57). Zmínka o „deseti slovech“ v prastarém, ještě před kompozicí *mišny* sestaveném traktátu *Avot* (Vyšel i bilingvně, hebrejsko-česky: *Pirkej Avot. Výroky Otců*. Sefer. Praha 1994) je významná. Podobné boží atributy nalézáme rovněž u Filóna Alexandrijského, jenž působil na přelomu letopočtu. Jakkoli nemáme mezi touto smínkou v mišnaickém traktátu a knihou *Bahir* (ta se vynořila z temnot někdy v 11.století) o daném učení žádné přímé doklady, díky podobnosti jejich pojetí můžeme předpokládat kontinuitu nějakého takového učení v esoterní tradici. A jak napsal Moše Idel: *Současní badatelé, působící v tomto oboru berou židovský vliv na vznik gnóstické literatury mnohem vážněji, než jak tomu bylo v první polovině 20.století.* (Idel, Moše: *Kabala, nové pohledy*, Vyšehrad, Praha 2004, str. 61, aj.; orig. hebr. *Kabbala – hebetim kadašim*, Schocken 1993; srv. též str.158 passim)

Jak obrovské jsou aiony! Jak se připraví lidé, jak pevně budou stát a jak se stanou aiony nepomíjivými?

Citovali jsme výše místo z Noema NHC VI/4 fol.43 o velikosti pomíjivých aiónů. V uvedeném spise jsou aióny v zásadě jen dva: první fyzický a druhý psychický. To by, spolu s faktem, že mají tak masivní jak prostorový tak časový význam, dobře korespondovalo s židovským apokalyptickým myšlením a již mnohokrát zmiňovaným termínem *ólam* אֵלָם. Avšak jaké překvapení: v dalším textu se tyto aióny projevují jednoznačně jako *osoby* - káží:

Nejprve však po jeho kázání kázal druhý aion a kázal aion první. První aion pomíjí v čase. První aion strávil tak, že v něm chodil, až aion zanikl,...

Aióny navíc *usilují o nesmrtelnost* (73,1nn.) a mají tedy jednoznačně také vůli, tedy jsou bytostmi.

Není to jediný doklad aiónu, který je zároveň časovou veličinou i osobou: Ve spise *Trimorfé Protennoia* NHC XIII/1 je velice zajímavé místo (45,8-13):

*Já jsem tímto nadcházejícím aiónem,
já jsem naplněním všeho, tedy MEIROTHEA
Sláva matky a povznáším hlas svého
[vol]ání k sluchu těch, kdo mne znají
a povolávám vás do světla
výborného a skvělého*

Toto je *aión*, jenž mluví – povznáší hlas a volá, a má dokonce jméno, je jednoznačně osoba. (Debata nakolik je totožná se základní mluvčí/zjevovatelkou v tomto traktátu *Protennoi*, respektive jejím hlasem, přesahuje možnosti tohoto článku.) Ale je též *nadcházejícím aiónem* ΔΙΟΚ ΠΙΕ ΠΑΙΩΝ ΕΤΝΗΥ (poslední dvě hlásky v edici¹¹ emendovány) – tedy jednoznačně i *věkem*! Něco takového je ovšem pro moderního čtenáře velmi silné: osoba, která není jen znamením, symbolem, ale přímo budoucím věkem! Pro starověk to však zřejmě nebyla nemožná představa, srv. s tím poslední větu nicejského symbola ... *et vitam venturi saeculi*. Křesťané čtvrtého století *věřili* v „nadcházející věk“ stejně jako věřili v Boha a v Krista. Jistě, to je zcela určitě také židovský *olam habbá*, ale zde je tento "věk" živý, nebo alespoň životodárný (což se mimochodem v křesťanském symbolu výslovně tvrdí o Duchu). Prof. Schenke také význam tohoto místa z *Trimorfé Protennoia* interpretuje jako "Já jsem věčný život." Ale gnóstický text jde zde dále nežli církevní vyznání a črtá smělejší ontologickou koncepci.

Na samotný závěr bych rád připojil poznámku: Při interpretaci textů, jako jsou ty zde uvedené se obvykle snažíme hledat hlubší, duchovní souvislosti mezi zkoumanými jevy a nevdá tolik, že některé úvahy a závěry by se v jiném kontextu jevily poněkud spekulativní. Mohlo by je však zarazit, že ve stejném článku, který se o takový hlubší duchovní vhled pokouší, se vzápětí uvádějí grafy a počítají procenta, jako by šlo jen o nějakou postmoderní hru se slovy, a uvedené pojmy nic neznamenal. Duchovní jevy však nacházejí cestu do světa skrze lidskou mysl, a ta má zase nejrůznější způsoby vyjádření – nejčastěji se vyjadřuje v různých *spisech*. Tyto spisy, třeba i velmi dávné, měly své lidské pisatele, kteří se lišili stupněm poznání a vhledu, vyjadřovacími schopnostmi i osobitou strukturou svého intelektu. K uchopení pravdy se blížili svým osobitým způsobem. Proto jsou také doklady, jež se o tomto svém úsilí zachovaly, rozmanité povahy a někdy si vzájemně protiřečí. Jsme v situaci ne nepodobné jakémusi velikému soudu, kde se dožadují slova mnozí svědkové téže jediné události – a každý přitom říká něco trochu jiného. Co je v takové situaci úkolem soudce? Nejprve musí pozorně vyslechnout všechna svědectví, vzájemně je porovnat

¹¹ Schenke, Gesine : "Die Dreigestaltige Protennoia (Nag Hammadi Codex XIII) , Akademie Verlag, Berlin, 1984

a poměřit, aniž by dopředu kterékoli vylučoval; musí se pokusit pochopit i *význam* toho, co mu jednotliví svědkové přednášejí. K tomu patří třeba také zamyslet se nad tím, jak často a proč říkají lidé právě některé konkrétní věci. A pak, často po dlouhém zvažování, již nezávisle na těchto svědcích, musí vyslovit svůj vlastní výrok. Musí tak učinit co nejupříměji, se vši vášní duše bažící po pravdě; přesto však zůstává jeho soud omylný. Může se však stát vodítkem k zamyšlení pro ty, kdo chtějí dospět dále.

Kutná Hora, 18.8.2015